

เทคนิควิธีการล่าของหมอลำฉลาด ส่งเสริม
(ป. ฉลาดน้อย)
Techniques In Moo-Lum of Chalad Soongsraem
(Poo.Chaladnoy)

ณัฐวุฒิ อุ๋นทร¹
Nuttawutt Untorn

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาเทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย 2) เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและภาคสนามด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์จากผู้รู้ นำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. เทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย พบว่าเทคนิคการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย สามารถแยกออกเป็น 24 เทคนิควิธี คือ 1) เทคนิควิธีการครั้นเสียง 2) เทคนิควิธีการกระทบเสียง 3) เทคนิควิธีการเน้นเสียง 4) เทคนิควิธีการประคบเสียง 5) เทคนิควิธีการกล่อมเสียง 6) เทคนิควิธีการกลิ้งเสียง 7) เทคนิควิธีการกลืนเสียง 8) เทคนิควิธีการขยักเสียง 9) เทคนิควิธีการควงเสียง 10) เทคนิควิธีการซ้อนเสียง 11) เทคนิคการปั้นเสียงหรือปั้นคำ 12) เทคนิควิธีการปรับเสียง 13) เทคนิควิธีการโปรยเสียง 14) เทคนิควิธีการพ่อนเสียง 15) เทคนิควิธีการม้วนเสียง 16) เทคนิควิธีการโยกเสียง 17) เทคนิควิธีการโยนเสียง 18) เทคนิควิธีการรวบเสียง 19) เทคนิควิธีการทำเสียงหนัก เสียงเบา 20) เทคนิควิธีการทำหางเสียง 21) เทคนิควิธีการโหนเสียง 22) เทคนิควิธีการอมเสียง 23) เทคนิควิธีการสับตเสียง 24) เทคนิควิธีการเล่นคำ และยังพบว่าหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ได้นำเทคนิคที่ได้จากการประดิษฐ์การเอื้อนมาใช้ในการลำทำนองอุบลฯได้อย่างสละสลวยไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเดินกลอน และการจบกลอน และยังมีลีลาในการเปล่งเสียงที่โดดเด่นชัดและกลับมาก็ยได้โดยไม่มีเพี้ยนเสียง โดยมีวิธีการเอื้อนเสียงทั้งหมด 30 เสียง คือ 1. เสียง โอ 2. เสียง โอ๋ 3. เสียง โอ้ 4. เสียง โอ๊ 5. เสียง โอ้ย 6. เสียง โอะ 7. เสียง โอะะ 8. เสียง อี 9. เสียง ฮี 10. เสียง อี๋ 11. เสียง ฮี๋ 12. เสียง อ่า 13. เสียง ฮ่า 14. เสียง อ๋า 15. เสียง เออ 16. เสียง เอออ 17. เสียง เอ้อ 18. เสียง เอ๋อ 19. เสียง เฮอ 20. เสียง เอ 21. เสียง เอ๋ 22. เสียง เอ้ 23. เสียง อี 24. เสียง อี๋ 25. เสียง ออ 26. เสียง อ่อ 27. เสียง อ้อ 28. เสียง เอาะ 29. เสียง อ้อย 30. เสียง โอ้ย

2. สุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย พบว่าสุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯ สามารถแบ่งออกได้ 7 ลักษณะอารมณ์ คือ 1) รัก 2) โศกเศร้า 3) อาลัยอาวรณ์ 4) โกรธ 5) ตื่นเต้นดีใจ 6) น้อยเนื้อต่ำใจ และ 7) ห่วงใย การถ่ายถอดอารมณ์เหล่านี้เป็นการถ่ายถอดอารมณ์ในการลำตาม ลักษณะการประพันธ์ ทำนองลำทางยาว ในบทเน้นคำและลากเสียงให้ยาวสื่อความรู้สึกทางอารมณ์ได้ดี

คำสำคัญ : หมอลำ, สุนทรียภาพ, ทำนองอุบล

Abstract

The purposes of this study were 1. To the study aimed at Moo – Lum of Poo Chaladnoy’s Ubon melody style 2. To Moo – Lum of Poo Chaladnoy’s Ubon melody aesthetic was used for data analysis data was analyzed using by means of document study and field observation and interviews with those who know. Presented the results of research by means of descriptive analysis. As shown below

1. Techniques In Moo-Lum of Poo-Chaladnoy can be separated into 5 techniques. Is 1) Utter sounds techniques 2) The sound effects techniques 3) Sound Sado techniques 4) The sound node techniques 5) The use words of Tag techniques. And Also found Moo – Lum of Poo Chaladnoy brought the invention of utter the into a trunk melody Ubon is The introductory sing the verse or to complete the verse get the rhetoric and also voiced the distinctive style of the original key and back key without distortion.

2. Aesthetic of Techniques In Moo-Lum Poo-Chaladnoy found Aesthetics of the trunk melody Ubon. Can be divided into 7 emo-

tional is 1.) fond 2.) bewail 3.) mourn 4.) furious 5.) excited 6.) disappoint and 7.) feel anxious about.

Keywords : Moo-Lum, Aesthetic, Ubon melody

บทนำ

หมอลำเป็นวัฒนธรรมในสาขานาฏดุริยางคกรรมแขนงหนึ่ง ที่บรรพบุรุษของชุมชนอีสานได้สร้างขึ้นมา เพื่อเป็นการปลุกปลอบ เสริมสร้างขวัญกำลังใจตลอดจนเพื่อเป็นวิธีการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว

การขับหรือการลำเพื่อบูชาแถน (เทวดา) ความเชื่อของชุมชน ซึ่งถือเป็นลักษณะของการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ตามหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ ยืนยันได้ถึงเวลาอันยาวนานที่หมอลำได้ปรากฏอยู่ในผืนแผ่นดินอีสาน นั่นคือลวดลายบนขวานสัมฤทธิ์ จากเมืองดองซอน ในประเทศเวียดนาม เป็นรูปคนเป่าแคนพร้อมทั้งมีช่างฟ้อนอย่างน้อย 2 คน กำลังทำท่าฟ้อนคล้ายกับหมอแคน ในยุคนั้นท่าทางของหมอลำ-หมอแคนในยุคโลหะคือ เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้วพบว่า ไม่แตกต่างไปจากลำ(ฟ้อน) เข้าทรงผีฟ้า หรือลำรักษาโรคเกี่ยวกับผีต่าง ๆ (เพชรดา บัวแก้ว, 2537:109) ธรรมชาติของมนุษย์ที่มีการขับร้องซึ่งผูกพันตามภาคของตน ประกอบด้วยชาวไทยภาคอีสาน มีวรรณคดีแพร่หลายอยู่มากจนถึงกับมีการจารึกเรื่องราวต่างๆ ไว้เป็นคำกลอน เรียก “คัมภีร์” ส่วนมากมักจะเป็นนิยายเกี่ยวกับการเสวยพระชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้้นำคำกลอนดังกล่าวไปขับลำเป็นทำนองเพื่อชวนให้นางฟัง ต่อมาได้มีการวิวัฒนาการด้วยการเป่าแคนคลอไปด้วย ซึ่งภายหลังก็ได้มีผู้คิดประดิษฐ์เรื่องขับลำให้แปลกแตกต่างกันออกไป (ประเทือง คล้ายสุบรรณ, 2522 : 24)

ส่วนหมอลำหมู่ซึ่งเป็นหมอลำที่เล่นกันเป็นคณะ เล่นกันเป็นเรื่อง มีพระเอกชื่อ ทองคำ เพ็งดี นางเอกชื่อ ฉวีวรรณ ดำเนิน เป็นหมอลำประเภทลำเรื่องต่อกลอน คือเป็นหมอลำกลอนมาก่อนที่จะเป็นหมอลำหมู่ หมอลำคณะวังสิมันต์นี้มีชื่อเสียง

โด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

การลำเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว โดยอาศัยความสามารถของผู้ลำ ในการใช้น้ำเสียง ไหวพริบ ปฏิภาณ เพื่อโต้ตอบเชิงกลอน และแสดงภูมิความรู้ที่มีอยู่ในตัวของผู้ลำ ซึ่งการลำนั้นล้วนแต่มีนางองที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น การเรียกชื่อท่านองลำนั้นจะเรียกชื่อไปตามถิ่นที่ให้กำเนิดของท่านองลำ เช่น ท่านองขอนแก่น ท่านองอุบลฯ ท่านองกาฬสินธุ์ ท่านองสรวง ท่านองร้อยเอ็ด เป็นต้น นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน การเป็นศิลปินหมอลำในแต่ละท่านนั้น ต่างก็มีเทคนิควิธีการลำเป็นเอกลักษณ์ซึ่งโดดเด่นเป็นของตัวเอง ในตัวของศิลปินแต่ละท่านจะนำเอาท่านองการลำ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากครูอาจารย์หรือเป็นท่านองลำมีอยู่แล้ว มาปรับปรุงให้เข้ากับน้ำเสียง และใส่เทคนิคท่วงท่า ลีลาของการลำ เช่น ลูกคอ ลูกเอื้อน ลูกเล่นต่างๆ ให้เหมาะสมกับตัวเอง และให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตามความถนัด และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมมาจากการถ่ายทอดจากครูอาจารย์ หรือบางครั้งก็ประดิษฐ์คิดค้น ตกแต่ง ให้ท่านองที่มีอยู่เดิมนั้น ไพเราะและน่าฟังมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นเฉพาะตัวของศิลปินหมอลำท่านนั้น แต่ยังคงยึดความเป็นท่านองลำตามเดิมอย่างที่ได้รับการสืบทอดมาจากครูอาจารย์

ป.ฉลาดน้อย ก็เป็นบุคคลหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญและแตกฉาน (ผู้แตกลำ) ในการลำท่านองอุบลฯ อันไพเราะงดงามไปด้วยท่วงทำนองลำ อีกทั้งยังประดิษฐ์เทคนิควิธีการใช้ ลูกเล่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ลูกคอ หรือการเอื้อน ที่ใส่ไปในการขับลำ และเป็นหมอลำที่มีความสามารถ มีสติปัญญาเฉียบคม ในด้านการด้นกลอนสด มีรูปร่างหน้าตาดี มีกิริยา วาจา ที่อ่อนน้อมถ่อมตน หมอลำ ป. ฉลาดน้อยได้นำวิชาหมอลำที่ได้เรียนรู้จากครูอาจารย์และฝึกฝนจนชำนาญมาประกอบอาชีพหล่อลำจนถึงปัจจุบัน และได้มีชื่อเสียงในการลำในระดับประเทศ ระดับโลก หมอลำ ป. ฉลาดน้อย ท่านได้อุทิศตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมมาตลอดจนถึงปัจจุบัน และได้รับการยกย่องจากสังคมในชั้นแนวหน้า จนได้รับรางวัล ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ในปีพุทธศักราช 2548

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีแรงบันดาลใจ ที่จะทำการศึกษา เทคนิควิธีการดำเนินงานของอุบลฯ ของหมอลำฉลาด ส่งเสริม (ป.ฉลาดน้อย) ในด้านเทคนิควิธีการขับลำ และด้านการวิเคราะห์สุนทรียภาพ เพื่อเป็นหลักฐานแห่งองค์ความรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทคนิควิธีการดำเนินงานของอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย
2. เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพของการดำเนินงานของอุบลฯของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การจัดการดำเนินงานวิจัยเรื่อง เทคนิควิธีการลำของหมอลำฉลาด ส่งเสริม (ป. ฉลาดน้อย) ที่ผู้วิจัยได้ประมวลความรู้ จากประสบการณ์ในการเรียน จากการศึกษาเอกสารผลงานวิชาการ งานวิจัยต่างๆ สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อหาข้อสรุป วิเคราะห์ พร้อมนำเสนอข้อมูลงานวิจัย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

การศึกษาวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัยเรื่อง เรื่อง เทคนิควิธีการลำของหมอลำฉลาด ส่งเสริม (ป. ฉลาดน้อย) ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับผู้ให้สัมภาษณ์ที่จะทำวิจัยในครั้งนี้ โดยได้แยกเป็นบุคคลและกลุ่มบุคคล ดังนี้

- 1.1 หมอลำ ป. ฉลาดน้อย
- 1.2 หมอลำรุ่นครู รุ่นพี่ รุ่นน้อง และรุ่นเดียวกันกับหมอลำ ป.ฉลาดน้อย จำนวน 7 ท่าน
- 1.3 หมอลำรุ่นลูกศิษย์ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย จำนวน 5 ท่าน
- 1.4 หมอแคนที่เคยร่วมงานกับหมอลำ ป. ฉลาดน้อย จำนวน 1 ท่าน
- 1.5 บุคคลในครอบครัวหมอลำ ป. ฉลาดน้อย จำนวน 2

ผลการวิจัย

จากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยในหลายแหล่งข้อมูล เช่น การเก็บข้อมูลทางเอกสาร หนังสือ เว็บไซต์อินเทอร์เน็ต จากการลงพื้นที่ภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ตัวหมอลำ ป.ฉลาดน้อย จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง จากการสังเกตการณ์ จึงได้รวบรวมข้อมูลต่างๆเพื่อนำมาทำการวิเคราะห์และอธิบายตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้เน้นในเรื่องของเทคนิคการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ที่มีความโดดเด่น เป็นที่นิยมของมหาชนทั้งหลาย ผู้ชอบฟังหมอลำและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม และวิเคราะห์สุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ผลการวิจัยปรากฏดังที่จะได้พรรณนาต่อไปนี้

1. เทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย

หมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม นั้น ท่านเป็นศิลปินที่มีความแตกฉานในการตกแต่งทำนองลำ และมีไหวพริบปฏิภาณ ในการด้นกลอนลำทำนองอุบลฯ ได้อย่างสละสลวยชวนฟัง หมอลำป.ฉลาดน้อย ส่งเสริมได้มีการนำเอาการเอื้อนเสียงในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อนในทำนองลำทำนองต่างๆ รวมทั้งการเอื้อนเสียงในทำนองการเทศแหล่อีสาน มาปรับประยุกต์ให้เป็นเทคนิควิธีการลำ ซึ่งได้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย เอง ซึ่งเป็นความสามารถโดดเด่นเฉพาะตัวที่ยังหาใครเสมอเหมือนได้ในปัจจุบัน เสียงที่หมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม ใช้ในการเอื้อนเสียงลำ

1. เสียง โอ	16. เสียง เอ่อ
2. เสียง โอ'	17. เสียง เอ้อ
3. เสียง โอ๊	18. เสียง เอ้อ
4. เสียง โอ้	19. เสียง เฮอ
5. เสียง โอ'	20. เสียง เอ
6. เสียง โอะ	21. เสียง เอ'

7. เสียง โหะ	22. เสียง เอ้
8. เสียง อี	23. เสียง อึ
9. เสียง ฮี	24. เสียง อี้
10. เสียง ฮึ	25. เสียง ฮอ
11. เสียง ฮึ	26. เสียง ฮ่อ
12. เสียง ฮา	27. เสียง ฮ้อ
13. เสียง ฮา	28. เสียง เฮาะ
14. เสียง ฮ่า	29. เสียง ฮ้อย
15. เสียง เออ	30. เสียง โอ้ย

จากการได้ศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิควิธีการลำจากหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม ที่ใช้ในการลำทำนองอุบลฯ ผู้วิจัยได้พบเทคนิคต่างในวิธีการลำ ไม่ว่าจะเป็นในกลอนลำหรือเสียงเอื้อนต่าง ๆ ในการลำ ซึ่งสามารถบรรยายเทคนิควิธีการเอื้อนเสียงลำได้ดังนี้

1. เทคนิคการครั้นเสียง

การครั้นเสียงหมายถึงการทำเสียงร้องให้สะดุด สะเทือน เพื่อให้เกิดความไพเราะ เทคนิคการครั้นเสียงจะมีในทุกๆทำนองลำ หากไม่มีการครั้นเสียงก็จะทำให้ขาดความไพเราะ

2. เทคนิคการกระทบเสียง

การกระทบเสียงหมายถึงการทำให้คำร้องคำเดียวหรือพยางค์เดียว ให้ออกเป็นหลายพยางค์ เช่น คำว่า “นี่” เมื่อร้องจะเป็น “นี่-อึ” หรือ คำว่า “โอ้ย” เมื่อร้องจะเป็น “โอ้-โฮ - โยย” เป็นต้น

3. เทคนิคการเน้นเสียง

การเน้นเสียงในการเอื้อนเสียงลำ ส่วนมากจะมีในทุกทำนองลำ เช่นเดียวกับการครั้นเสียง ถ้าต้องการให้เกิดความชัดเจนในคำร้อง หรือการเอื้อนทำนองร้องให้ชัดเจน เป็นบางคำที่ใช้ให้เกิดความไพเราะ แต่จะไม่ใช่ตลอดทั้งกลอนลำ

4. เทคนิคการประคบเสียง

การประคบเสียงหมายถึง การใช้เสียงและคำหนักแน่น ไม่โพล่งดังมากเกินไป

5. เทคนิคการกล่อมเสียง

การกล่อมเสียงนั้นเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่หมอลำ ป. ฉลาดน้อยส่งเสริมทำให้เสียงนวล ราบรื่นหรือเป็นการทำเสียงให้เนียน ในการเปล่งเสียงแต่ละครั้งในแต่ละกลอนลำจะมีความแตกต่างกัน การกล่อมเสียง คือ คำใด หรือเสียงใดที่ต้องการกล่อมเสียงต้องค่อย ๆ ออกเสียงไม่ให้สะดุด ให้ฟังนุ่มหูรื่นหู

6. เทคนิคการกลิ้งเสียง

การกลิ้งเสียงนั้นเป็นเทคนิคหนึ่งในการลำ จะคล้ายๆกับการกล่อมเสียง แต่การกลิ้งเสียงนั้นจะทำให้เร็วกว่า ในการลำคำลำที่ต้องการให้เกิดความไพเราะเหมาะสม ออกเสียงให้ราบรื่นไม่สะดุด แต่กระชับชัดเจน มีลีลา การออกเสียงที่ยาวเคลื่อนไหวตั้งแต่ออกเสียงจนจบคำได้ไพเราะราบรื่น คล้ายกับทำเสียงให้กลิ้งไปจนถึงที่สุดของคำลำหรือการเอื้อน

7. เทคนิคการกลืนเสียง

เทคนิคการกลืนเสียง เวลาลำในบางตอนที่ต้องหุบปาก แล้วกลืนเสียงที่ลำนั้นลงไปนั้นคือเพื่อให้เกิดความไพเราะ การกลืนเสียงนี้ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนพอสมควรถึงจะกลืนได้อย่างแนบเนียน และใช้ในบางตอนของการลำเท่านั้น

8. เทคนิคการขยักเสียง

เทคนิคการขยักเสียงนั้น เป็นการทำเสียงขึ้นและลงจากนาสิกกับเสียงแท้ให้กลมกลืนกันจึงจะเกิดความไพเราะ

9. เทคนิคการควงเสียง

การควงเสียง แบ่งได้ 2 ชนิด คือ

9.1 การควงเสียงขึ้น เทคนิคการควงเสียง ที่เรียกว่าควงขึ้นนั้น ต้องใช้เสียงสูง โดยไล่เสียงจากต่ำขึ้นไป เน้นให้เกิดความไพเราะ ส่วนมากจะพบในการลำล่อง ลำเรื่องที่แสดงถึงความโศกเศร้าของตัวละคร

9.2 การควงเสียงลง เทคนิคการควงเสียงลงนั้น จะไล่เสียงจากสูงลงมาหาเสียงต่ำ เน้นให้เกิดความไพเราะเช่นเดียวกัน

10. เทคนิคการซ้อนเสียง

การซ้อนเสียงนั้น ทำได้ยากมากต้องค่อย ๆ เปลี่ยนเสียงให้ได้อารมณ์ตามบทบาทของกลอนลำ โดยออกเสียงตั้งและเสียงเบาให้ได้พอเหมาะพอดี ผสมกับการเน้นคำลำไปด้วย

11. เทคนิคการปั้นเสียง หรือปั้นคำ

เทคนิคการปั้นเสียงหรือปั้นคำนั้น คือการออกเสียงหรือเปล่งเสียงในกลอนลำ หรือการเอื้อนเสียง ให้ค่อยๆ ชัดเจนขึ้น โดยต้องค่อยๆ เปลี่ยนเสียง ออกช้า ๆ จนชัดเจนในที่สุด

12. เทคนิคการปรับเสียง

เทคนิคการปรับเสียง คือการเปล่งเสียงเอื้อนในบทกลอนลำต่าง ๆ ค่อย ๆ เปล่งและสะดุดเสียงเพียงเบา ๆ เฉพาะในบางตอนที่ต้องการให้เกิดความไพเราะ

13. เทคนิคการโปรยเสียง

เทคนิคการโปรยเสียงนั้น คือการเน้นการออกเสียงเอื้อน ที่ต้องค่อย ๆ ผ่อนน้ำเสียงออกมาช้า ๆ ในการเอื้อนและออกคำลำ การโปรยเสียงนั้นมักจะมีมากในกลุ่มกลอนลำที่สื่ออารมณ์รัก

14. เทคนิคการผ่อนเสียง

เทคนิคการผ่อนเสียงนั้น ต้องออกเสียงแรกให้ดังแล้วค่อย ๆ ผ่อนให้เบาลง แต่เสียงไม่เพี้ยนไปจากเดิม ยังคงถูกต้องตามทำนองลำ ในการลำนั้นก็มีเทคนิคการผ่อนเสียงเพื่อนให้เกิดความไพเราะ ในหลาย ๆ ทำนองลำ

15. เทคนิคการม้วนเสียง

การม้วนเสียง เป็นการเอื้อนขมวดให้กระชับในบางตอนของทำนองลำ บางกลอนก็มีมาก บางกลอนไม่มีเลย

16. เทคนิคการโยกเสียง

เทคนิคการโยกเสียง เป็นลีลาการลำที่มี การเปลี่ยนเสียงลำ ที่มี อยู่ในทำนองลำ จากเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่ง แล้วกลับมาลำเสียงเดิมอีกครั้ง โดย ค่อย ๆ ปล่อยเสียงอย่างช้า ๆ มีการผ่อนบ้างให้เกิดความไพเราะนุ่มนวลน่าฟัง

17. เทคนิคการโยนเสียง

เทคนิคการโยนเสียง หมายถึงการลำในช่วงคำลำและการเอื้อน เสียงลำเน้นไปที่น้ำเสียงที่หนัก และกระทบเสียงในบางตอน ต้องสังเกตลีลาทำนอง ลำ ความหนักเบา ช่วงจังหวะให้พอเหมาะพอดี

18. เทคนิคการรวบเสียง

เทคนิคการรวบเสียง หมายถึงการรวบเสียง 2 เสียง หรือ 3 เสียง เข้าด้วยกันโดยไม่ให้สะดุด ให้เกิดความราบรื่น นุ่มนวล

19. เทคนิคการทำเสียงหนัก เสียงเบา

เทคนิคการทำเสียงหนัก เสียงเบา นั้น จะมีอยู่ในการลำทุกทำนอง ลำ ทำได้ง่ายมาก คือเสียงหนักต้องทำเสียงให้ดัง บางครั้งต้องกระทบเสียง ส่วน เสียงเบาก็เปล่งเสียงออกมาเบา ๆ ซึ่งต้องให้เอื้อนเสียงให้ออกมาตามลีลาและอารมณ์ ของการลำ

20. เทคนิคการทำหางเสียง

หางเสียงคือ การออกเสียงคำลำแล้วต่อด้วยการเอื้อนเสียงต่อท้าย คำลำ ซึ่งจะพบมากในหลาย ๆ กลอนลำของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม

21. เทคนิคการโหนเสียง

การโหนเสียงนั้น ต้องเปล่งเสียงให้สูง ๆ คล้าย ๆ เสียงจะไม่ถึงแต่ ดันให้ถึงเสียงลำ หรือโหนไปให้ถึง เทคนิคแบบนี้มีไม่ค่อยมากนักในการลำทั่วไป

22. เทคนิคการอมเสียง

เทคนิคการอมเสียง หมายถึงการลำที่มีช่วงการเอื้อนเสียงต่อเนื่อง แล้วหุบปากแต่ยังมีเสียงเอื้อนอยู่ เรียกว่าการอมเสียง

23. เทคนิคการสะบัดเสียง

การสะบัดเสียง จะมีอยู่ตอนท้ายของการเอื้อนเสียงเพื่อให้เกิดความไพเราะ ลากเสียงเอื้อนยาวและสะบัด มีอยู่ในหลายกลอนลำของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม

24. เทคนิคการเล่นคำสร้อย

การเล่นคำสร้อย นั้นในกลอนลำทุกกลอนลำของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม จะมีการเติมคำเพิ่ม หรือแทรกคำในกลอนลำ ขณะที่กำลังลำอยู่เสมอไป เช่น แล้วบัดนี้ นี่แหละ พ่อแม่เอ๋ย ดอกน้า นี้นำ เป็นต้น

2. วิเคราะห์สุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย

หมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้ภาษาและฉันทลักษณ์ในการแต่งกลอน คำประพันธ์เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดจากการได้บวชเรียนเขียนอ่านในหนังสือและกาพย์กลอนจนแตกฉาน จึงรู้จักเลือกถ้อยคำรูปแบบที่เหมาะสมในการประพันธ์ เพื่อสื่อความหมายให้มีประสิทธิภาพในกลอนลำ อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการนำเสนออารมณ์ ความรู้สึกที่มีอยู่ในคำกลอน หมอลำ ป. ฉลาดน้อย จึงนำเสนอในการลำด้วยการถ่ายทอดอารมณ์ในกลอนลำ และการแสดงเป็นอย่างดียิ่งขึ้น การใส่อารมณ์ลงในบทกลอนลำ สามารถทำให้ผู้ชมซาบซึ้ง เกิดอารมณ์คล้อยตามเรื่องราวตามสถานการณ์ ซึ่งลำเรื่องต่อกลอนทำนองอุบลฯ โดยการใช้เทคนิคในการลำตามแบบฉบับของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย นั้นก็มีลีลาการสื่ออารมณ์ต่างๆ เช่น รัก โศกเศร้า อาลัยอาวรณ์ โกรธ ตื่นเต้นดีใจ น้อยเนื้อต่ำใจ ห่วงใย ซึ่งสามารถทำให้เกิดสุนทรียภาพในการฟังลำตามอารมณ์ต่างๆ

สรุปผลวิจัย

การวิจัยเรื่องเทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริมสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 เทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย

หมอลำป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม เป็นศิลปินที่มีความแตกฉาน ในการ ตกลงทำนอง การเอื้อน และมีไหวพริบปฏิภาณ ในการด้นกลอนลำทำนองอุบลฯ อีกทั้งยังมีเทคนิควิธีการตกลงทำนองอุบลฯ ได้อย่างสละสลวยชวนฟัง อย่าง ไม่มีใครเหมือนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ใช้เสียงและลูกเล่นของการแหล่อีสานเข้ามาสอดแทรกพร้อมทั้งยังมี คำอีสานบางคำเข้ามาใช้ในช่วงที่เป็นของการเอื้อน ซึ่งเป็นความสามารถโดดเด่น เฉพาะตัว เทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย บันทึกจากการ สำภาษณ์ บันทึกจากการแสดงสด สามารถแยกออกเป็น 24 เทคนิควิธีดังนี้

- 1) เทคนิควิธีการครั้นเสียง
- 2) เทคนิควิธีการกระทบเสียง
- 3) เทคนิควิธีการเน้นเสียง
- 4) เทคนิควิธีการประคบเสียง
- 5) เทคนิควิธีการกล่อมเสียง
- 6) เทคนิควิธีการกลิ้งเสียง
- 7) เทคนิควิธีการกลืนเสียง
- 8) เทคนิควิธีการขยักเสียง
- 9) เทคนิควิธีการควงเสียง
- 10) เทคนิควิธีการซ้อนเสียง
- 11) เทคนิคการปั้นเสียงหรือปั้นคำ
- 12) เทคนิควิธีการปรับเสียง
- 13) เทคนิควิธีการโปรยเสียง
- 14) เทคนิควิธีการผ่อนเสียง
- 15) เทคนิควิธีการม้วนเสียง
- 16) เทคนิควิธีการโยกเสียง
- 17) เทคนิควิธีการโยนเสียง

- 18) เทคนิควิธีการรวบเสียง
- 19) เทคนิควิธีการทำเสียงหนัก เสียงเบา
- 20) เทคนิควิธีการทำหางเสียง
- 21) เทคนิควิธีการโหนเสียง
- 22) เทคนิควิธีการอมเสียง
- 23) เทคนิควิธีการสับัดเสียง
- 24) เทคนิควิธีการเล่นคำ

จากการที่ได้บรรยายถึงเทคนิคการให้เสียงในการลำ ของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ในช่วงต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเทคนิคที่ได้จากการประดิษฐ์การเอื้อนเสียงลำของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม มาใช้ในการลำทำนองอุบลฯได้ โดยยกตัวอย่างการเกริ่น การเดินกลอน และการลงกลอน โดยอาศัยลำเรื่องต่อกลอนทำนองอุบลฯ ที่หมอลำ ป.ฉลาดน้อย ได้ลำบันทึกแผ่นเสียง บันทึกการแสดงสด บันทึกจากการสัมภาษณ์ มาบรรยายได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในเรื่องของเทคนิควิธีการในการลำ ซึ่งได้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนของการลำดังต่อไปนี้

1. การเกริ่น
2. การเดินกลอน (บรรยายเนื้อเรื่อง)
3. การลงกลอน (การเอื้อนเสียงจบกลอน)

และยังพบอีกว่าหมอลำป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งของการลำทำนองอุบลฯ คือการเอื้อนเสียงได้มีการนำเอาการเอื้อนเสียงในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อนในทำนองลำทำนองต่างๆ รวมทั้งการเอื้อนเสียงในทำนองการเทศแหล่อีสาน มาปรับประยุกต์ให้เป็นเทคนิควิธีการลำ ซึ่งได้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย เอง ซึ่งเป็นความสามารถโดดเด่นเฉพาะตัวที่ยังหาใครเสมอเหมือนได้ในปัจจุบัน เสียงที่หมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม ใช้ในการเอื้อนเสียงลำ ทั้งหมด 30 เสียง คือ

1. เสียง โอ	2. เสียง โอ๋	3. เสียง โอ๊
4. เสียง โอ้	5. เสียง โอ๊	6. เสียง โออะ
7. เสียง โอะ	8. เสียง อี้	9. เสียง ฮี้
10. เสียง อึ	11. เสียง ฮึ	12. เสียง อา
13. เสียง ฮา	14. เสียง อ๋า	15. เสียง เออ
16. เสียง เอ่อ	17. เสียง เอ้อ	18. เสียง เอ้อ
19. เสียง เฮอ	20. เสียง เอ	21. เสียง เอ๋
22. เสียง เอ้	23. เสียง อี	24. เสียง ฮี
25. เสียง ออ	26. เสียง อ่อ	27. เสียง อ้อ
28. เสียง เอาะ	29. เสียง อ้อย	30. เสียง โอัย

1.2 สุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯของหมอลำป. ฉลาดน้อย

หมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้ภาษาและฉันทลักษณ์ในการแต่งกลอน คำประพันธ์เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดจากการได้บวชเรียนเขียนอ่านในหนังสือและกาพย์กลอนจนแตกฉาน จึงรู้จักเลือกถ้อยคำรูปแบบที่เหมาะสมในการประพันธ์ เพื่อสื่อความหมายให้มีประสิทธิภาพในกลอนลำ อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการนำเสนออารมณ์ ความรู้สึกที่มีอยู่ในคำกลอน หมอลำ ป. ฉลาดน้อย จึงนำเสนอในการลำด้วยการถ่ายทอดอารมณ์ในกลอนลำ และการแสดงเป็นอย่างดียิ่งขึ้น การใส่อารมณ์ลงในบทกลอนลำ สามารถทำให้ผู้ชมซาบซึ้งเกิดอารมณ์คล้อยตามเรื่องราวตามสถานการณ์ ซึ่งลำเรื่องต่อกลอนทำนองอุบลฯ ตามแบบฉบับของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย นั้นก็มีลีลาการสื่ออารมณ์ต่างๆ เช่น รัก โศกเศร้า อาลัยอาวรณ์ โกรธ ตื่นเต้นดีใจ น้อยเนื้อต่ำใจ ห่วงใย การถ่ายทอดอารมณ์เหล่านี้เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ในการลำตามลักษณะการประพันธ์ ทำนองลำทางยาว ในบทเน้นคำและลากเสียงให้ยาวสื่อความรู้สึกทางอารมณ์ได้ดี

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยเรื่องเทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม จากการทำวิจัยข้อที่ค้นพบสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. เทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อยจากผลการวิจัยพบว่าเทคนิควิธีการลำทำนองอุบลฯ ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อยสามารถแยกออกเป็น 3 เทคนิควิธีคือ 1) เทคนิควิธีการเกริ่น 2) เทคนิควิธีการเดินกลอน (บรรยายเนื้อเรื่อง) 3) เทคนิควิธีการจบกลอน (การเอื้อนเสียงลงกลอน) และยังมีลีลาในการเปล่งเสียงที่โดดเด่นจากคีย์และกลับมาคีย์เดิมได้โดยไม่เพี้ยนเสียง แสดงให้เห็นถึงเทคนิคลีลา และความชำนาญในการควบคุมการเปล่งเสียง รักษาระดับเสียง ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอให้ผู้ฟังเกิดความประทับใจ ซึ่งผลการศึกษาี้มีความสอดคล้องกับ สุพรรณิ เหลือบุญชู (2543) ที่ว่าโดยทั่วไปส่วนประกอบของเพลง จะประกอบด้วยทำนอง จังหวะและองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อทำให้เกิดความไพเราะ โดยเฉพาะเรื่องของจังหวะ ถือว่าเป็นหัวใจของเพลงในจังหวะที่ต้องประกอบกับทำนองเพลงที่มีเสียงสูงๆ ต่ำๆ ทำให้ผู้ฟังผู้ร้องมีอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ กันออกไป ขึ้นอยู่กับพื้นฐานหรือภูมิหลัง (Blackgouand) ของแต่ละคน

2. สุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯของหมอลำป. ฉลาดน้อย จากการทำวิจัยพบว่าสุนทรียภาพของการลำทำนองอุบลฯ สามารถแบ่งออกได้ 7 ลักษณะอารมณ์ คือ รัก โศกเศร้า อาลัยอาวรณ์ โกรธ ตื่นเต้นดีใจ น้อยเนื้อต่ำใจ และห่วงใย สอดคล้องกับความเห็นของ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2528) ซึ่งกล่าวว่า การละเล่นที่จัดว่าเป็นมรดกอีสาน สามารถแสดงถึงภูมิปัญญาที่สั่งสมสืบมาจนเป็นสมบัติของสังคม และถึงภูมิปัญญาของปัจเจกชนคือหมอลำ ซึ่งการลำเป็นการขับร้องลำตามทำนองท้องถิ่น โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ ซึ่งเป็นมหรสพที่พัฒนาจากการอ่านหนังสือผูก มาเป็นการแสดงบทบาทตามจริง อาศัยเสียงและท่าทางเลียนแบบชายจริงหญิงแท้ การลำมีหลายประเภทแต่ลำกลอนเป็นสื่อแสดงถึงภูมิปัญญาอีสานได้เด่นชัด และความเห็นของ สวัสดิ์ จันทการ (2521) ซึ่งกล่าวว่า กระบวนการลำอันเป็นศิลปะประจำท้องถิ่นของทางอีสานนั้น ลำทางยาวนานว่าเป็นยอดแห่งกลอน

ลำเป็นการแสดงลำบทบาทขั้นสุดยอดที่หมอลำแต่ละคน จะได้แสดงความพอใจ ความพึงใจ ความประทับใจ และความซาบซึ้งใจของผู้ลำ จะมีได้มากมายเพียงใด ขึ้นอยู่กับการแสดงออกโดยการลำทางยาวของหมอลำแต่ละคน

หมอลำ ป.ฉลาดน้อย เป็นผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความบันเทิงเป็นที่นิยมกันแพร่หลาย ตามยุคตามสมัยชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการที่ดี ใช้ความสามารถและพรสวรรค์สร้างสรรค์สื่อของความงามทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความสุขและจินตนาการ จึงนับว่าเทคนิคการลำ กลอนลำของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งด้านวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2528). **บทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสาน**. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2522). **ร้อยกรองชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์.
- เพชรดา บัวแก้ว. (2538). **“หมอลำ” : เอกลักษณ์คู่แผ่นดินอีสาน**, สยามอารยะ. 2(14) : 109-112 ; กุมภาพันธ์.